

11.10.2023

Група №34

Урок № 12

Тема уроку: «Мотив самоствердження людини в сучасному світі на прикладі поезії «Я...»»

Мета (формувані компетентності): предметні: знання про життєвий і творчий шлях Василя Симоненка, ознайомлення з громадянською діяльністю письменника; розкриття основних чинників формування його світогляду; розвиток усного зв'язного мовлення, активного мислення; **ключові:** розвиток мовлення аргументовано передавати власні роздуми, навички аналізу поетичних творів; **соціальну:** навички спілкування в колективі та толерантне ставлення до думок інших; **загальнокультурну:** розуміння великого духовного імпульсу, цінності художнього твору для літературної спадщини; **громадянську:** виховання любові до поезії як могутнього засобу впливу на духовність, на естетичні почуття та інтелектуальний саморозвиток.

Матеріали до уроку:

1. Опрацюйте ст. 191-192 у базовому підручнику: Українська література (рівень стандарту): підручник для 11 кл. закл. загальн. середн. освіти/ Олександр Авраменко. – К.: Грамота, 2019. – 256 с.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. ОГолошення теми і мети уроку

III. СПрийняття і засвоєння навчального матеріалу

* 1. Вступне слово вчителя

Василь Андрійович Симоненко став для нас легендою. Нескорений, як Прометей, з гарячою і пристрасною натурою, непримиренний для ворогів українського народу, великий патріот своєї Вітчизни, щирий і добродійний, він увійшов у літературу як поборник правди і добра.

Його творчість засяяла на небосхилі української літератури яскравим сонцем, яке висвітлило вартісні скарби незборимого духу нашого народу. Твори Василя Симоненка сприяли піднесенню нашої літератури на широкій ниві загальнолюдського гуманістичного буйноцвіття, поряд з творами кращих поетів

сучасності заявили про Україну як про державу з великим людським потенціалом, з незмірними інтелектуальними можливостями.

Поета називають сурмачем доби, витязем української поезії, спадкоємцем шевченківських рис поета — революціонера. Твори його, напоєні високим життєстверджуючим оптимізмом, живуть і шануються людьми як дорогоцінне надбання духовної культури. Творчість Василя Симоненка самотність, непересічна і духовно вичерпна, бо йде від серця самого народу. Вона глибоко мудра і прониклива. Симоненко глибоко вірив, що лише через поезію зможе передати прагнення свого народу, його багату душу і глибинну мудрість.

✳ 2. Виступи учнів про життєвий та творчий шлях Василя Симоненка

1-й учень. Народився Василь Андрійович Симоненко на другий день Різдва (8 січня) 1935 року у селі Біївці на Лубенщині Полтавської області. Над Удаєм-рікою стоїть старенька селянська хата, де український поет провів своє дитинство і юність. Тепер ця хата славнозвісна: тут розташований музей Симоненка.

Так уже сталося, що батька у Василя не було, але був чудовий дід. А ще була мати, яка ніколи не сварилася за книжки, що їх читав хлопець зранку до вечора, коли підпасом ганяв череду, і при каганці, коли вечорами гриз граніт науки, виборюючи шкільну золоту медаль. До матері приходили свататися, та вона боялася вітчима для сина. Виховувати Василя допомагали дідусь і бабуся.

В мене була лиш мати.

Та був ще сивий дід, —

Нікому не мовив «тату»

І вірив, що так і слід, —

так згадував майбутній поет у вірші «З дитинства».

2-й учень. Бабуся і дідусь дуже любили свого кмітливого онука. Їхню любов та турботу пам'ятав Василь до останніх днів свого життя. Може, й не дивно, що дідова смерть глибоко потрясла тодішнього восьмикласника, викликала більші роздуми про суть життя, які згодом вилилися у вірші «Дід умер» та в оповіданні «Дума про діда».

Спочатку Василь навчався у Біївській початковій школі. П'ять класів закінчив у Біївцях, а решту — у сусідніх селах Єнківцях і Тарандинці, до яких доводилось іти 9 кілометрів в один бік. Після закінчення середньої школи в Тарандинцях із золотою медаллю в 1952 році вступив на факультет журналістики Київського університету. Водночас із Симоненком навчалися Юрій Мушкетик, Микола Сом, Валерій Шевчук, Борис Олійник. Тут він багато пише віршів, стає членом літературної студії.

Студентське життя було багате на дружбу, творчі суперечки, мрії про майбутнє. Щоб яось полегшити своє матеріальне становище, а ще, мабуть, щоб набути газетярського досвіду, практики журналістської роботи, Василь Симоненко працює секретарем в університетській багатотиражці. У роки навчання продовжує писати, але з друком своїх творів не поспішає.

3-й учень. Після закінчення факультету журналістики (1957) працював в обласних газетах «Черкаська правда» і «Молодь Черкащини» (очолив відділ пропаганди), пізніше кореспондентом «Робітничої газети» в Черкаській області. Тут Василь Симоненко зустрів свою майбутню дружину Люсю. 1962 року разом із Аллою Горською та Лесем Танюком виявив місця поховань розстріляних органами НКВС на Лук'янівському та Васильківському цвинтарях, а також у Биківні (про останнє було зроблено заяву до міської ради).

Улітку 1962 року поета жорстоко побили працівники міліції залізничної станції ім. Шевченка (Сміла). На думку друзів поета, це побиття було не випадковим. Відтоді й почало погіршуватися здоров'я поета. З весни 1963 року хвороба Василя Симоненка постійно загострювалася. Нестерпно боліли попереки, нирки. На початку вересня він ліг у лікарню — обласний ліксанупр (мав таке право як журналіст). Невдовзі лікарі повідомили родині жахливий діагноз — рак нирок. Зробили операцію, але безрезультатно. Помер у ніч проти 14 грудня.

4-й учень. Писати вірші почав ще в студентські роки, але в умовах прискіпливої радянської цензури друкувався неохоче: за його життя вийшли лише збірка поезій «Тиша і грім» (1962) і казка «Цар Плаксій і Лоскотон» (1963). Василь Симоненко прожив неповних 29 літ, із них на літературну творчість припадає 10. За життя поета вийшла друком лише одна збірка — «Тиша і грім», друга побачила світ тільки після його смерті.

Один з найвідоміших віршів «Лебеді материнства» автор присвятив своєму синові Лесеві. За формою, це, власне, колискова пісня. Але, незважаючи на назву, це пісня люблячого батька. За змістом, духовним натхненням це заповіт поета усьому українському народу: «Можна все на світі вибирати, сину, вибрати не можна тільки Батьківщину». Саме ці знамениті слова викарбувані на пам'ятнику Василеві Симоненку в Черкасах.

Друга частина цієї поезії, покладена на музику Анатолія Пашкевича, стала відомою піснею і лунає як гімн синівської любові до рідної землі.

5-й учень. Напрвесні 1960 року в Києві був заснований Клуб творчої молоді. Так з'явилася ініціативна група, яка ставила своєю метою об'єднати духовні і фізичні зусилля молодого покоління для розбудови оновленої України.

Хоч на той час Василь Симоненко працював у Черкасах, проте разом із Ліною Костенко, Аллою Горською, Іваном Драчем, Іваном Світличним, Миколою Вінграновським, Василем Стусом, Євгеном Сверстюком він став душею цього

Клубу. Уже в ті роки набули великої популярності самовидавні поезії Симоненка, що поклали початок українському рухові опору 1960-1970 рр. Тематично вони становили сатиру на радянський лад («Некролог кукурудзяному качанові», «Злодій», «Суд», «Балада про зайшого чоловіка»), зображення важкого життя радянських людей, особливо селянства («Дума про щастя», «Одинока матір»), викриття жорстокостей тогочасної деспотії («Брама», «Гранітні обеліски, як медузи...»), таврування російського великодержавного шовінізму («Курдському братові»).

В УРСР по смерті Симоненка видано з його спадщини казку «Подорож у країну Навпаки» (1964), збірку поезій «Земне тяжіння» (1964), вибір із творчості «Поезії» (1966) та збірку новел «Вино з троянд» (1965).

Радянська критика у перше десятиліття по смерті Симоненка намагалася паралізувати вплив його поезії цілковитим замовчуванням, водночас канонізуючи підцензурну спадщину померлого поета як бездоганно «партійну». Але після 1972 року за виразної тенденції до замовчування творчості Симоненка загалом розпочато ревізію її як несумісної з «партійністю» в літературі. Високу оцінку дістала поезія Симоненка. Творчість його непідвладна часу. Він став нашою гордістю, нашою невмирущою історією. І тепер, якими б не були ті гіркі і мужні часи, вони навіки залишаться з нами як нетлінна пам'ять поколінь.

* 3. Законспекуйте матеріал до уроку (ОСНОВНЕ):

Повторення відомостей з теорії літератури. Віршові розміри

*Ти вийшла заміж за весну,
ти вийшла заміж за весну.
Мені лишила осінь
і запах твоїх сосен.*

Щоб визначити віршовий розмір:

3.1. Прочитайте вірш, зверніть увагу на наголошення слів.

Нам потрібні не правильні наголоси, як у словнику, а такі, які відчитуються у вірші. Так, наприклад, у рядку “і запах твоїх сосен” слово “твоїх” має наголошуватися на другий склад “твоїх”, але для цього вірша краще звучить і співається Вакарчуком “твоїх”. Тому не лініуйтеся читати віршик вголос! Раджу робити це і на тестуванні – пошепки – щоби краще відчуті наголошені і ненаголошені склади.

3.2. Розставте наголоси у словах.

*Ти вийшла заміж за весну,
ти вийшла заміж за весну.
Мені лишила осінь
і запах твоїх сосен.*

3.3. Намалюйте схему, де

   — це наголошений голосний (на письмі це така рисочка з наголосом над нею, що позначає наголошений склад).

   – це ненаголошений голосний (на письмі це дужечка або рисочка без наголосу).

Позначки записуйте у рядки, як у вірші, причому робіть це акуратно і чітко, щоб позначки були чітко одна під одною. У нашому випадку схема буде така:

ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ, кількість таких позначок у вашій схемі = кількості голосних у вірші.

3.4. Роздивіться свою схему і ви побачите якусь частинку, що повторюється.

Це – стопа. Вона може складатися з 2 або 3 складів. Відділіть поперечними лініями стопи у своїй схемі:

   /   /   /   /
   /   /   /   /
   /   /   /
   /   /   /

У “Соснах” повторюється   . Такий розмір називається ямб. А оскільки в рядку він повторюється 4 рази, то це – чотиристопний ямб.

Це ваші чотири кроки до успіху! Залишається тільки запам’ятати, що як називається.

До вашої уваги **ВІРШОВІ РОЗМІРИ:**

<i>Віршові стопи у віршах)))</i>	
Хор співає вам хорей.	/ – u /
Співають ямби дифірамби.	/ u – /
Дактиля з'їли в куцах птеродактилі.	/ – u u /
Зробив амфібрахій сто сім фотографій.	/ u – u /
Гітарист Анапест відлітає у Брест.	/ u u – /

1) Ямб U _

Океан Ельзи – Сосни

*Ти вийшла заміж за весну,
ти вийшла заміж за весну.
Мені лишила осінь
і запах твоїх сосен.*

U _ / U _ / U _ / U _ /
U _ / U _ / U _ / U _ /
U _ / U _ / U _ / U
U _ / U _ / U _ / U

2) Хорей _ U

Плач Єремії – Вона

*Завтра прийде до кімнати твоїх друзів небагато,
Вип'єте – холодного вина.
Хтось принесе білі айстри, скаже хтось: “життя прекрасне”.
Так, життя – прекрасне, а вона...*

_ U / _ U / _ U / _ U / _ U / _ U / _ U / _ U /
_ U / U U / _ U / U U / _
_ U / _ U / _ U / _ U / _ U / _ U / _ U / _ U /
_ U / _ U / _ U / _ U / _

3) Дактиль _ U U

Тартак – Наше літо

*Сонце пече, річка тече
Влітку на вулиці так гаряче
Сонце пече, річка тече,
Влітку на вулиці так гаряче.*

_ U U/ _ _ U/ U _
_ U U/ _ U U/ _ U U/ _
_ U U/ _ _ U/ U _
_ U U/ _ U U/ _ U U/ _

---

4) Амфібрахій U _ U

Океан Ельзи – Все буде добре

*І все буде добре
Для кожного з нас.
І все буде добре,
Настане наш час.*

U _ _/ U _ U
U _ U/ U _
U _ _/ U _ U
U _ U/ U _

---

5) Анапест U U _

Друга ріка – Відчиняй

*Відчиняй я стою на порозі
Я вже тут, я вже дома, привіт
Не питай де я був позавчора
Вчора вранці, сьогодні, торік.*

U U _/ U U _/ U U _/ U
U U _/ U U _/ U U _
U U _/ U U _/ U U _/ U
_ U _/ U U _/ U U _

І насамкінець, маленька хитрість, як запам'ятати віршові розміри, бо дуже вони вже плутаються в голові. Запам'ятайте самі назви розмірів і те, як самі ці слова наголошуються:

Трискладові:

- 1) Дактиль – наголос у цьому слові на перший склад, отже і у віршовому розмірі на перший — $\_ U U$.
- 2) Амфібрахій – наголос у самому слові посередині, отже і у віршовому розмірі посередині — $U \_ U$.
- 3) Анапест – наголошуємо останній склад у слові, так само останній і у віршовому розмірі — $U U \_$.

Двоскладові — навпаки:

- 1) Ямб – наголос у слові на перший, але у віршовому розмірі, навпаки, на другий — $U \_$.
- 2) Хорей – наголос у слові на другий, а у віршовому розмірі, навпаки, перший — $\_ U$.

І закріпимо. Щоб визначати віршовий розмір:

- 1) запам'ятайте порядок дій:

прочитати вголос — розставити наголоси – намалювати схему – визначити закономірність.

- 2) запам'ятайте 5 розмірів:

хорей $\_ U$, ямб $U \_$, дактиль $\_ U U$, амфібрахій $U \_ U$, анапест $U U \_$.

ВІРШ «Я...»

Тема: розповідь-лірична сповідь автора про своє «Я» - горде, безкомпромісне, гідне звання людини; його розуміння призначення кожної людини на землі.

Ідея: уславлення неповторності кожної людської особистості; засудження авторитарності, протест проти диктату сили бездушного чиновництва, що робило з народу «сіру слухняну масу», бездумного «гвинтика» великої машини, що їде у якесь міфічне «світле майбутнє».

Вид лірики: громадянська

Жанр: ліричний вірш

Художні засоби:

Епітети: «Очицями, повними блекоти», «Він гримів одержимо і люто», «лице рябе».

Протиставлення народу з владою: «Ми — це народу одвічне лоно, ми — океанна вселюдська сім'я.»

Афористичний висновок вірша "Я..." можна сприймати як максимум самого поета, його розуміння призначення кожної людини на землі.

— З яким твором поета перегукується цей вірш? («Ти знаєш, що ти — людина?».)

— Які рядки ви б назвали «крилатими», афористичними, близькими до основної думки, твору? (Ми — не безліч стандартних «я» / А безліч всесвітів різних; І тільки тих поважають мільйони, / Хто поважає мільйони «я».)

— Виділіть фразеологізми, вжиті в поезії, визначте їхню роль у творі.

(Уявляти пупом, ладен розіпнути, не стати навколішки — автор досягає образності, емоційності вислову, навіть різкості, щоб передати почуття гніву, осуду, презирства.)

Відповідь: За основним чергуванням — дактиль;

Вірш «Я...» В. Симоненка — лірична сповідь поета про своє «я» — горде, безкомпромісне, гідне звання людини. Бездушне чиновництво намагалось зробити з народу «сіру слухняну масу», бездумного «гвинтика» великої машини, що їде в якесь міфічне «світле майбутнє». Кращі представники нації протестували проти цього, боролися, бо кожна людина — неповторна, і «ми — не безліч стандартних

«я», а безліч всесвітів різних». Тож треба навчитися поважати себе, тому що «тільки тих поважають мільйони, хто поважає мільйони «я».

* 5. Слово вчителя

Незважаючи на політичні утиски Симоненка, майже всім його творам щастило знайти своїх читачів. Василь Андрійович жартував, що його «черкаська цензора» у місцевій пресі дозволяла до друку навіть ті твори, які в столиці нізащо не опублікували б. До таких можна зарахувати вірш «Я...».

Заявити те, що насмілюся оприлюднити Симоненка у цьому вірші, було такою мірою небезпечно, як афішувати свою любов до України. (Згадаймо вірш Сосюри «Любіть Україну».) У часи, коли вирізняться у безмежній масі було небезпечно, поет сміливо заговорив про людську гідність, неповторність кожної особистості. Антиподом до ліричного героя у вірші «Я...» виступає безіменний тупий бюрократ, вірний прислужник системи.

Афористичний висновок вірша «Я...» можна сприймати як максимум самого поета, його розуміння призначення кожної людини на землі.

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту

tanita.yar2018@gmail.com

У темі листа вкажіть ваше прізвище, номер групи та № уроку.

6.1. Виразне читання вірша вчителем

Я

Він дивився на мене тупо
Очицями, повними блекоти:
— Дарма ти себе уявляєш пупом,
На світі безліч таких, як ти.

Він гримів одержимо і люто,
І кривилося гнівом лице рябе,
Він ладен був мене розіпнути
За те, що я поважаю себе.

Не стала навколішки гордість моя.
Ліниво тяглася отара хвилин...
На світі безліч таких, як я,
Та я, їй-Богу, один.

У кожного "Я" є своє ім'я,
На всіх не нагримаєш грізно,
Ми — не безліч стандартних "я",
А безліч всесвітів різних.

Ми — це народу одвічне лоно,
Ми — океанна вселюдська сім'я.
І тільки тих поважають мільйони,
Хто поважає мільйони "я".

6.2. Метод «Коло думок»

* Розкрити ідейну спрямованість поезії «... Я». (Вірш Василя Симоненка — лірична сповідь поета про своє «я» — горде, безкомпромісне, гідне звання людини. Бездушне чиновництво намагалося зробити з народу «сіру слухняну масу», бездумного «гвинтика» великої машини, що їде у якесь міфічне «світле майбутнє». Крайці представники нації протестували проти цього, боролися, бо кожна людина — неповторна, і «Ми — не безліч стандартних «я», а безліч всесвітів різних». Тож треба навчитися поважати себе, тому що «тільки тих поважають мільйони, хто поважає мільйони «я».

Ми — це народу одвічне лоно,

Ми — океанна вселюдська сім'я.

І тільки тих поважають мільйони,

Хто поважає мільйонів «я».

Ідея людської гідності, гордості з того, «що ти — людина» доповнюється тут мотивом уселюдської спільноти та яскраво вираженим протестом проти диктату сили, авторитарності)

- * Розкрийте зміст твору «Я...».
- * Як досягає автор динаміки образу?

IV. ПІДСУМОК УРОКУ

*** 1. Заключне слово вчителя**

Ні, Василь Симоненко не з когорти призабутих. Він із тих, хто оцінений і знаний нами не в усій повноті драматичного усвідомлення своєї складної епохи та трагічної долі. Тому світло його чесного життя і правдивого поетичного слова повинно увиразнювати сучасні історичні злами, конфліктні ситуації і прискорювати своєю емоційною енергією часу прибудований крок.

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Написати есе: «І тільки тих поважають мільйони, хто поважає мільйони».

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту
tanita.yar2018@gmail.com

У темі листа вкажіть ваше прізвище, номер групи та № уроку.